

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ АЛЬ-ФАРАБИ

ГЕОГРАФИЯ ЖӘНЕ ТАБИҒАТТЫ ПАЙДАЛАНУ ФАКУЛЬТЕТІ
ФАКУЛЬТЕТ ГЕОГРАФИИ И ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЯ

Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒЫЛЫМ ӘЛЕМІ»
атты халықаралық ғылыми конференциясы

МАТЕРИАЛДАРЫ

17-19 сәуір, 2013 ж.

МАТЕРИАЛЫ

международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«МИР НАУКИ»

17-19 апреля, 2013 г.

MATERIALS

of the International Scientific Conference of Students
and Young Scientists
«WORLD OF SCIENCE»

17-19 April 2013

Алматы
«Қазақ университеті»
2013

Редакционная коллегия:

д.г.н., профессор, декан факультета географии и
природопользования КазНУ им. аль-Фараби *Сальников В.Г.*,
к.г.н., доцент *Тугельбаев С.С.*, д.г.н. профессор *Нюсупова Г.Н.*,
к.х.н., доцент *Торегожина Ж.Р.*, к.т.н., доцент *Артемьев А.М.*,
д.т.н., профессор *Касымканова Х.М.*, к.г.н., профессор *Джусупбеков Д.К.*,
преподаватель *Айжолова Г.Р.*, ассистент преподавателя *Мунайтпасова А.Н.*

Материалы международной научной конференции студентов и молодых
ученых «МИР НАУКИ». – Алматы: Қазақ университеті, 2013. – 556 с.

ISBN 978-601-04-0000-9

100	Жақсыбаева А.О., Исанбекова А.Т ҚҰРЫЛЫС НЫСАНДАРЫНДАҒЫ ТЕХНИКА ҚАУІПСІЗДІГІН БАҒАЛАУ	330
101	Жардембасва Г.Ж.МАҢЫСТАУ ОБЛЫСЫНЫҢ ТЕХНОГЕНДІ ЛАСТАНУ ФАКТОРЛАРЫ	331
102	Жунусова М.А.КАСПИЙ МАҢЫ ӨLKЕСІНІҢ МҰНАЙ КЕН ҚОРЛАРЫНЫҢ ТӘУЕКЕЛІН БАҒАЛАУДЫҢ ҚАЗІРГІ ЗАМАҢҒЫ ӘДІСТЕРІ	332
103	Жунусова А. Е.К РАЗРАБОТКЕ МОДЕЛИ ЭНЕРГОЭКОЛОГИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ УНИВЕРСИТЕТА	334
104	Зайдолла Н.З., Ерғалиева Г.С.ЖАЙЫҚ ОЗЕНІ АЛАБЫНЫҢ ҚАЗІРГІ ТАҢДАҒЫ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ЖАҒДАЙЫ	334
105	Исалдаева С.Ж. О ПЕРСПЕКТИВАХ РАЗВИТИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ТУРИЗМА В КАЗАХСТАНЕ	335
106	Искендинова С.Б.ВЛИЯНИЕ ТЕХНОГЕННЫХ ФАКТОРОВ НА ЗАГРЯЗНЕНИЕ ГЕОСИСТЕМ, ПРИУРОЧЕННЫХ К ЗАГРЯЗНЕНИЮ СОКОЛОВСКО – САРЫБАЙСКОМУ ЖЕЛЕЗНО – РУДНОМУ БЛОКУ	336
107	Итжанова К.С., Бергенева Н.С.ОНДІРІСТІҢ ЖҰМЫС АЙМАҒЫНДАҒЫ ЗИЯНДЫ ЗАТТАРДЫ ТОМЕНДЕТУ	338
108	Ишанғалиева С.С ПРАВИЛА ЭКОНОМИИ ВОДЫ В БЫТУ	339
109	Кадыралиева С.Ж., Кенжебаев Н.А. ОЦЕНКА ОТКРЫТЫХ ВОДОИСТОЧНИКОВ В РАЙОНЕ ВЛИЯНИЯ ТЭЦ-2 Г. АЛМАТЫ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ALLIUM SERA L. В КАЧЕСТВЕ БИОИНДИКАТОРА	340
110	Калибасв Н.Е. ІЛЕ-БАЛХАШ РЕГИОНЫНДАҒЫ САРЫЕСІК-АТЫРАУ ҚҰМДЫ ЭКОЖҮЙЕСІНДЕГІ СЕКСЕУІЛДІҢ БИОЛОГИЯЛЫҚ ОНІМДІЛІГІ	341
111	Каримқызы Г., Исмаилова А.Г.АСКОРБИН ҚЫШҚЫЛЫНЫҢ ҚҰРАМЫНДАҒЫ «С» ДӘРУМЕНІН АНЫҚТАУ	342
112	Касымбекова Р.Н., Бергенева Н.С.ҚҰРЫЛЫС МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ОҢА ТӨЗІМДІЛІГІН АРТТЫРУ	343
113	Киркинбаева Б.Б. ГЕНДЕРІ МОДИФИКАЦИЯЛАНҒАН ОРГАНИЗМДЕР	345
114	Кишыбаева М.К, Бергенева Н.С.ПРИМЕНЕНИЕ АНАЭРОБНОГО МЕТОДА ОЧИСТКИ СТОЧНЫХ ВОД В АЛМАТИНСКОЙ СТАНЦИИ АЭРАЦИИ	346
115	Коммунарлова Э.В.ОПРЕДЕЛЕНИЕ СОДЕРЖАНИЯ РАДОНА В АТМОСФЕРНОМ ВОЗДУХЕ	348
116	Кружаева В.И. ПРИМЕНЕНИЕ СТАТИСТИЧЕСКОГО АНАЛИЗА ПРИ ИЗУЧЕНИИ ФЛУКТУИРУЮЩЕЙ АСИММЕТРИИ БИЛАТЕРАЛЬНЫХ ПРИЗНАКОВ: ОБЗОР ИССЛЕДОВАНИЙ	348
117	Қартбай А.С., Исанбекова А.Т. ҚАРАҚҰДЫҚ МҰНАЙ» КЕН ОРНЫНЫҢ ТЕХНИКА ҚАУІПСІЗДІГІ	349
118	Қобланова А.Қ., Бергенева Н.С.ӨНЕРКӘСІПТІК НЫСАНДА ӨРТ ЗАРДАПТАРЫН ЖОЮҒА БАҒЫТТАЛҒАН ШАРАЛАРДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ	350
119	Қуанышбек А.Б.ГИДРОДИНАМИЧЕСКИЙ МЕТОД ОЧИСТКИ АКВАТОРИИ ОТ НЕФТЯНЫХ ПЯТЕН И ПЛАВУЧЕГО МУСОРА	351
120	Қуанышова Л.Қ, Бергенева Н.С.ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗҰУ ЗЕРТХАНАЛАРЫНДА ЖЕЛДЕТУ ЖҮЙЕСІНІҢ КҮЙІН ТЕКСЕРУ	352
121	Мағазова А. ЖЕЛ - ТАБИҒИ ЭНЕРГИЯ КӨЗІ	353
122	Масимғазиева А. С. ҚАЗАҚСТАНДЫҚ DAҚЫЛДЫҢ АГРОЭКОЛОГИЯЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІК КӨРСЕТКІШ ЖҮЙЕСІНДЕ АУЫР МЕТАЛДАРҒА ТҰРАҚТЫЛЫҒЫ	354
123	Медведева Е.С.СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ АТОМНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ КАЗАХСТАНА	355
124	Медведева Е.С. КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ ПОДХОД К ЭКОЛОГИЧЕСКОМУ ОБРАЗОВАНИЮ	357
125	Муканева А.А. МҰНАЙ ОНІМДЕРІМЕН ЛАСТАНҒАН ТОПЫРАҚТЫ ТАЗАЛАУ ӘДІСТЕРІ	360
126	Мустағасва М.Б., Жұманова Г.С. ЭНЕРГИЯ ҮНЕМДЕЙМІЗ ДЕП ҚОРШАҒАН ОРТАНЫ ЛАСТАН АЛМАЙЫМЫЗБА?	361
127	Мылтықбаева Ж.К. АТМОСФЕРАЛЫҚ АУАНЫҢ ЛАСТАНУЫНЫҢ КҮЙІ МЕН	

Бұл бағытта әр уақытта құрылысшыларға методикалық және тәжірибелік көмек ауадай қажет. Ең бастысы, кәсіпорындарда еңбек қауіпсіздігін сақтау қызметі тұрақты жұмыс істеуі тиіс. Өкінішке орай, бұл тәртіп-ережеге мән берілмей отыр. Оған дәлел ретінде статистикаға сүйене отырып, соңғы алты жылдықтың құрылыс нысандарындағы қаза тапқан және жарақат алған құрылысшылардың саны ұсынылады.

Жарақаттанғандар саны: 2006 – 240 адам, 2007 – 95 адам, 2008 – 487 адам, 2009 – 150, 2010 – 103, 2011 – 124, 2012 – 149.

Өлген адамдар саны: 2006 – 18 адам, 2007 – 12 адам, 2008 – 99 адам, 2009 – 15 адам, 2010 – 14 адам, 2011 – 15 адам, 2012 – 18 адам.

Техника және еңбек қауіпсіздігін жиі сақтамайтын құрылыс компанияларының ішінде – «Біліс» ЖШС, Назарбаев зияткерлік мектебінің құрылысын жүргізген – «МАГ» АҚҚ, жаңа мекені тұрғызып – «Сембол» АҚҚ және ТЭЦ-2 кәсіпорынын қайта жаңғыртуға қолға алған – «Центраказэлектромонтаж» АҚ алдыңғы орында тұр.

Құрылыс нысандарындағы еңбек қауіпсіздігі мен тіршілік қауіпсіздігі мәселелерінің шешілуі жұмысшылардың жеке қорғаныс құралдарын талаптарға сай пайдаланбауы нәтижесінде жұмыс орындарындағы жарақаттар, кәсіптік аурулардың жиілігімен, жұмыс ауырлығы, өндірістік апаттар санының артуымен анықталуда. Кездесетін жарақаттардың негізгі себептері: электрөткізгіш, құралдарда ақаулар, механизмдердің қоршалмауынан, жұмысшылардың техника қауіпсіздігі ережелерін жеткілікті білмеуі, электр тогымен жұмыс жасайтын құралдар мен аппараттардың дұрыс оқшауланбауы және т.б.

Нәтижесінде, құрылысшылардың көбі техникалық қауіпсіздік ережелерін елемейді. Мәселен, строп арқанды тақпай-ақ немесе келесі қабатқа көтерілу үшін терезе арқылы шығады. Соңы абайсызда құлап немесе дене жарақатына әкеледі. Бұл ретте батыстың тәжірибесіне сүйену қажет. Ол жақта әрбір құрылысшының өмірі, денсаулығы, қауіпсіздігі тікелей қатаң бақылауда. Сондықтан ережені елемеген жұмысшыны жәй ғана жұмыстан босата салады. Яғни, қайғылы оқиғаға жол бермеу үшін алдын осылай алып отырады.

МАҢҒЫСТАУ ОБЛЫСЫНЫҢ ТЕХНОГЕНДІ ЛАСТАНУ ФАКТОРЛАРЫ

Жардембаева Г.Ж., Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университеті

Ғылыми жетекшісі ғ.ғ.к., доцент Баяндинова С.М.

Бұл мақалада Маңғыстау облысының техногенді ластану факторларын анықтау және оның қоршаған ортаға тигізетін әсері талдау.

Түйін сөздер: мұнай-кен орындары, техногенді ластану, қалдық көздері.

Маңғыстау облысы - Қазақстан Республикасының қиыр оңтүстік-батысында орналасқан ірі әкімшілік бірлігі. Облыстың батысы мен солтүстігі Каспий теңізімен шектесетіндіктен, бұл облыста мұнай және кен өндіру салалары жақсы дамыған. Облыста 59 мұнай-газ кен орындары игерілуде. 1961 жылдан Оңтүстік Маңғыстау облысында екі бірдей: Өзен мен Жетібай мұнай кенорындары іске қосылды. Маңғыстаудың мұнайлы-газды кенорындарын игеру мәселесіне үлкен мән бере отырып, Қазақ КСР Министрлер Кеңесі 1962 жылдың 19 қаңтарында «Маңғыстау түбегінде және Каспий маңы ойысының оңтүстік-шығыс бөлігі аумағында жүргізілетін мұнай мен газға деген геологиялық барлау жұмыстарының қарқынын күшейту және осы аудандарда ашылған мұнай кенорындарын игеруге дайындау туралы» деп аталатын арнаулы Қаулы қабылдады. Оңтүстік Маңғыстау байлығын өнеркәсіптік игеру мақсатында 1964 жылдың қаңтарында «Маңғыстаумұнай» өнеркәсіптік бірлестігі құрылды. Мамандардың жобалауы бойынша өндірілетін мұнайдың жалпы қоры 200 млрд баррель көлемінде деп болжанады. Мұнай мен газды өндіру және өңдеу көлемінің Маңғыстау аймағындағы ұлғаюы да, жергілікті экологиялық проблемалар қатарын көбейтуде [1].

Әр кен орындарынан жылына неше түрлі қалдықтар шығарылады. Мұнай өнімдерінің қалдықтары қаланың қоршаған ортасын ластайтынын 3 топқа бөлуге болады: а) қалдық көздері: қаладағы өндіріс орындарынан, тұрғылықты-коммуналдық шаруашылықтағы және көлік қалдықтары жатады; б) транзиттік заттар, яғни заттарды тасымалдау, оған жауын-шашын, қар, шаң, және т.б.; в) депонирлейтін орта, онда техногенді қалдықтардың жиналуы және қалпына келтіріледі, оған топырақ, өсімдік, микроорганизмдерді жатқызуға болады.

Сондай-ақ, вольфрам, сүрме, қорғасын, никель, кадмий өндіретін кәсіпорындар да қоршаған ортаның ластануына себепкер болады. Қоршаған ортада қатты тастанды қалдықтар асып түседі. Сондықтан да экологиялық регионның негізгі бастауы -техногенді ластану [2].

Техногенді ластанудан туындайтын негізгі проблема - ол адамдардың түрлі ауруларын шалдығуына себепші болады. Ауру түрлері асқазан, өт жолдарының бұзылуы, қан аздық етек алады. Олардың барлығы адамдарға кері әсеріп тигізеді.

Қорытындылай келе, жоғарыда айтылған себептер ластану факторларының көздері болып табылады. Осы мақаланы жаза отырып, болашақ эколог ретінде қосатын үлесім жоғары. Себебі, мұнай кен орындарынан шығарылатын қалдықтармен одан туындайтын аурулар көптеген. Мұнай өнімдерінің қаншалықты пайдасы көп болса, соншалықты зияны да бар. Болашақта эколог маман иесі болып, бұйырса алдын-алу шараларын қарастырамын. Ең бірінші байлық-денсаулық деген мақалды аяқ асты етпей, қоршаған ортаға тигізетін зардаптарды шешу бірінші менің мақсатым және болашақта жүзеге асырамын!!!

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1 <http://www.qazaquni.kz/8814.html>

2 Степанов А. Всевидящее око мониторинга// Экология.-№2.-С.7-15.

3 Магретова М.Д., Шуткова Л.В. Геологическая карта Казахской ССР масштаба 1:500 000 МингеоКазССР, 1980.

4 Диаров М.Д. Экология и нефтегазовый комплекс, в 5 томах. Т.1.- Алматы: 2003.- 80с.

КАСПИЙ МАҢЫ ӨЛКЕСІНІҢ МҰНАЙ КЕН ҚОРЛАРЫНЫҢ ТӘУЕКЕЛІН БАҒАЛАУДЫҢ ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ ӘДІСТЕРІ

Жунусова М.А., Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университеті

Ғылыми жетекші: х.ғ.к., доцент Төрегожина Ж.Р.

Өнеркәсіптің, көліктердің, энергияны пайдалану көлемінің өсуі, жылдамдықтың артуы, жаңа технология мен материалдарды меңгеруі, өндірістік күштерді арттыруға ұмтылуы, адам өмірін жеңілдетуге ұмтылуы адам қызметінің тиімділігін арттыруға әкелді. Өкінішке орай, бұл үрдіс табиғи ресурстарды қарқынды пайдаланумен және қоршаған ортаның қарқынды ластануымен қатар жүреді, себебі барлық техногенді жүйелер өткен ғасырдың соңына дейін экологиялық тәуекелді және апатты жағдайлардың пайда болу тәуекелін ескерусіз өңделді. Осының нәтижесінде соңғы жылдары тұрғындарға қауіп тудыратын физикалық, биологиялық, химиялық сипаттағы антропогендік әсердің өзгерісіне байланысты экологиялық қауіп көздерінің саны артуда.

Қазіргі таңда экологиялық қауіпсіздік мәселелеріне, экологиялық жүйе мен тұрғындар денсаулығына техногенді әсерді бағалау әдістерін өңдеуге, сонымен қатар осындай әсердің томендеуін қамтамасыз ететін экономикалық жоғалтулар мен тәуекелдерді бағалауға деген қызығушылық қарқынды түрде артуда.

Тәуекелді бағалау мәселесі негізгі мәселе болып отыр, себебі техногенді және экологиялық қауіпсіздікті басқару тәуекелді бағалау әдістеріне негізделген.

Зерттеу жұмысында Каспий маңы өлкесінің мұнай кен қорларының тәуекелін бағалаудың қазіргі заманғы әдістері қарастырылған. Аталмыш аймақ бойынша «Экологиялық тәуекел» және «Техникалық тәуекелді» бағалау жұмыстары жүргізілді. Осындай қауіпке ұшырауының басты себебі Каспий теңізі деңгейінің ауытқулары себебі болып отыр.

Соңғы жылдары теңіз деңгейі шамамен 50 см-ге төмендеді, 2001 ж -27,17 белгісіне жетті. 2001 жылдан бастап осы уақытқа дейін теңіз деңгейі көтеріле бастады: 2002 жылы 2 см-ге, 2003 жылы 4 см-ге, 2004 жылы 8 см-ге, 2005 жылы 12 см-ге. Қазіргі таңда Каспий теңізі деңгейі - 27,0 көрсеткішіне жетті. Атмосфералық үрдістерді және галамдық климаттық өзгерістерді зерттеу нәтижелері негізінде 2015 жылы қазіргі абсалютті мөлшерден 1 м-ге көтеріледі деген болжам жасауға болады.

Теңіз деңгейінің өзгеруі адамдардың шаруашылық қызметіне де, табиғатқа да әсер етеді. Теңіз деңгейінің төмендеуі барысында портқа баратын жолдардың таяздауына, кеме шаруашылығы жағдайының қиындауына, қорық режимдарының және балық қорларының